

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

Monachii [u.a.], 1749

Caput IV. Ostendit Gratiae actualis necessitatem ad observanda praecepta
Decalogi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83656](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83656)

hoc arbitror sufficere ad opus bonum morale ordinis naturalis; quia ne sit vitii labes, sufficit uniformitas legis naturaliter nobis indita.

21.
In Ordine ad
praxin præ-
cipuè,

Hæc tamen cum speculative vera sint, præmissisq; Augustinianæ doctrinæ præceptionibus perspicua satis: *præctice* loquendo affirmo nunquam hominem lapsum agere convertendo se ad illam intimam legem absque cupiditate & philantia, ideoque quodlibet opus bonum fieri ex speciali gratia. Quod probat S. Pater Augustinus lib. IV. contra Julianum cap. 3. scribens: *Nihil est in creaturis, quod attinet ad institutarum divinitus merita naturarum rationali mente præstantius. Unde fit consequens ut mens bona magis sibi placeat, magisque se ipsa delectet, quam quælibet alia creatura. Quam vero periculose, imo perniciose sibi placeat, cum per hoc tumescit typho, & morbo inflationis extollitur quamdiu non videt, sicut videbit in fine summum illud & immutabile bonum, in cuius comparatione se spernat, sibi que illius charitate vilescat, &c.* Igitur ut in praxi opus aliquod honestum sit, non debet à summa, & intima lege deflecti. At homo lapsus magis se delectat seipso, quam summo bono, si non ei sancta delectatio inspiretur; quoniam sine hujus delectationis dono prævalet rationi concupiscentia: cujus desideriis non obedire, ut S. D. cap. 62. de Nat. & Gratia, & ubique commonet, absque

gratia Salvatoris non possumus. Igitur inharere legi honesta præcipienti ita, ut amore sui animus non tumescat, Gratiæ beneficium est, per quam motus concupiscentiæ reprimitur. Eodem pacto de turpi delectatione excitata à multiformi temporalium specierum imagine est differendum. Habitans enim lex in corpore nostro mortali, & mutabilis varietas hominem lapsum per carnales sensus diverberans, nisi succurrat gratia medicinalis, rapit voluntatem ac deprimit. Est ergo virtus animi *habitus* naturæ modo, atque rationi consentaneus. Ratio non est per peccatum extincta, & voluntas etiam velle & agere potest, quæ ad præsentem pertinent vitam. Veruntamen quod vis affectuum insit naturaliter rationabili animo, & pro judicio voluntatis, cujus nutui serviunt, aut ad æterna, aut ad temporalia dirigantur, est sententia Juliani, quem ita S. Pater alloquitur: *Hæc ubi didiceris, nescio.* Speculative itaque postrema sententia probabilis est, *præctice* verissima est altera; quamquam nec ista videtur tanto rigore tenenda, ut vitiosum sit opus, quod non refertur explicite in Deum. Quæ si minus placeant, consulto præposui & exornavi Doctorum scita, ut illud hæc mea lucubratione faciem præferente tuearis, quod rationi magis videbitur consentaneum.

C A P U T IV.

Ostendit Gratiæ actualis necessitatem ad observanda præcepta Decalogi.

S U M M A R I U M.

1. Ad observanda præcepta cogimur quærere auxilium.	7. & 8. Objeccio adversariorum solvitur.
2. Falsa opinio aliquorum refutatur.	9. & 10. Objeccio ulterior declaratur.
3. Rejicitur alia quoque responsio.	11. Quid dicendum de sententia recentiorum.
4. Non possumus sine gratia Deum diligere super omnia.	12. Etiam amor Dei inchoatus ex Deo est.
5. Probatur propositio.	13. Quid sentiendum de homine in statu naturæ puræ.
6. Ac confirmatur ulterius.	14. Usque ad 25. solvuntur variæ objectiones.

E P I G R A M M A.

Non servit jussis Legis prudentia carnis,
Peccati stimulos nec superare potest.
Sed qua mens anceps patitur mala corporis ægri,
Quærere divinum cogimur auxilium.
Lex igitur facit, ut poscatur gratia Christi,
Ardua qua Legis jussa queant fieri;
Nec jam non valeant carnales vincere sensus,
Quos justia legis Conditor ipse juvat.

R. P. Berti Theol. Tom. III.

K k

PRO.

1. Ad observanda præcepta cogimur quærere auxilium.

PROPOSITIO I. Ad observanda divina præcepta, ut oportet, ob anceps iudicium mentis, animique corpore gravati agilitudinem, cogimur divinum quærere auxilium.

Dixi, ut oportet, id est sine ullo pravo aut inanis gloriæ, aut voluptatis fine, sive, ut est in usu sermonis, quoad modum. Quod enim præcepta saltem faciliora, & nulla gravi tentatione pulsante, quale est honorare parentes, impleri queant sine gratia, quantum attinet ad substantiam & officium ipsorum, producta Romanorum exempla & præcedens disputatio commonstrant. Hæc autem propositio pariter ex dictis inferitur. Nam servare quodlibet mandatum, ut oportet, debet esse sine transgressione legis præcipientis, ut opus rectæ rationi sit consentaneum, nec virtus sit ancilla voluptatis, aut deserviat exitioso tumori. At istud sine auxilio gratiæ haberi, saltem in praxi, non potest. Igitur absque gratia legis præcepta, ut oportet, impleri non possunt.

Probatur 2. auctoritate Conciliorum & PP. Milevitana Synodus can. 4. ait: *Quisquis dixerit, eandem gratiam per Jesum Christum Dominum nostrum propter hoc nos tantum adjuvare ad non peccandum, quia per ipsam nobis revelatur intelligentia mandatorum, ut sciamus quid appetere, quid vitare debeamus, non autem per illam etiam præstari, ut quod faciendum cognoverimus etiam facere diligamus atque valeamus, anathema sit.* PP. Concilii Carthaginensis in Epist. ad Innocentium inter Augustin. 90. nunc 175. perstringunt Pelagianos, quoniam percipientibus quæ sunt spiritus Dei, ad operandam, perficiendamque iustitiam, & Dei mandata complenda solum sibi humanam sufficere posse naturam, non attendentes quod scriptum est, *Spiritus adjuvat infirmitatem nostram.* Idque paucis interjectis comprobant argumento satis in Schola nostra trito & communi, petito ex orationibus, quibus intellectum & charitatem postulamus ad legem scrutandam, & faciendam. Quod repetitur, & magis inculcatur proxima Epistola 95. nunc 177. S. P. Augustinus de Grat. Ch. cap. 26. postquam ostendit dilectionem, qua divina mandata complemus, donum esse Dei miserantis, qui prior dilexit nos, antequam illum nos dilexerimus, inquit: *Et si enim Dei mandatum videtur aliquando, non à diligantibus, sed à timentibus fieri, tamen ubi non est dilectio, nullum bonum opus imputatur, nec recte bonum opus vocatur,*

quia omne quod non est ex fide peccatum est, scilicet cupiditatis vitio, aut inanis gloriæ tumore corruptum, ut supra explicavi. Hujus autem generis si omnia vellem proferre, infinitus forem, ac verba profunderem.

Falsum est autem quod aliqui reponunt Conc. Milevitanum, & Carthaginense, Innocentium Romanum Pontificem, Augustinum, & alios Pelagianæ hæresis impugnatores gratiam asseruisse necessariam, non ad simpliciter, sed ad facilius præcepta implenda Decalogi, aut saltem ad ea servanda in ordine ad vitam æternam, unde & PP. & Concilia apposite adhibuerint ea verba, ut oportet. Prior enim responsio quomodo ab errore Pelagii differat, ego quidem non video: quoniam & ille in altero sui erroris statu gratiam ad facilius implenda mandata increpatus à fratribus non denegavit. Exploditur etiam ea responsio sequenti Canone v. Milevitano: *Item placuit, ut quicumque dixerit gratiam dari, ut quod facere per liberum jubemur arbitrium, facilius possimus implere per gratiam, tanquam etiamsi gratia non daretur, non quidem facile, sed tamen possimus etiam sine illa implere divina mandata, anathema sit.* Sive ergo facilius, sive simpliciter Dei mandata nequeunt sine gratia adimpleri.

Altera autem responsio in primis refutatur ex dictis; quippe non observantur inculcate mandata, nisi cupiditas & inanis gloria procul abscedant; quod diximus munus esse gratiæ medicinalis. Deinde memorati PP. Carthaginenses citata Epistola probant non posse institutam hominis naturam per propriam voluntatem sine gratia implere Dei legem, sive naturalem in corde conscriptam, sive in literis datam, eoque condelectari legi Dei secundum interiorem hominem, & vincere legem sitam in membris, & captivantem in lege peccati munus est gratiæ; de qua ad Rom. viii. ait Apostolus: *Spiritus adjuvat infirmitatem nostram.* Atque hoc pariter argumentum est in Augustino frequentissimum. Igitur Spiritus nos adjuvare debet non solum ut in vitam æternam nitamur, verum etiam ne opus legis pravo fine inquinetur, & lex membrorum interiori legi prævaleat. Nec illud insuper percipere possumus, quomodo æternam vitam minime consequeretur quisquis absque ullo vitio obtemperaret divinæ legi; cum in Evangelio Matthæi cap. xix. v. 17. legatur.

2. Falsa opinio aliquorum refutatur.

3. Rejicitur alia quædam responsio.

Si

Si vis ad vitam ingredi, serva mandata; & apud Augustinum de Nat. & Grat. cap. 2. Natura humani generis ex illius unius prævaricatoris carne procreata, si potest sibi sufficere ad implendam legem, perficiendamque iustitiam, de præmio debet esse secunda, hoc est vita æterna; etiam si in aliqua gente, aut in aliquo superiore tempore fides eam latuit sanguinis Christi. Præterea si fatentur Adversarii necessitatem gratiæ ad implenda præcepta, ut oportet, necessum est, ut fateantur hoc idem de observantia præceptorum, quæ nulla intentione vitietur. Fit enim ut oportet; quod fit ut præcipitur, fruendo Deo, non creaturis, & bono incommutabili, non occiduis hærendo: id vero, quemadmodum dictum est capite præcedenti, & propositione, quam nunc subijcio, dilucide planeque explanabitur, postulat divini muneris largitatem.

4. Non possumus sine gratia Deum diligere super omnia.

PROPOSITIO II. Non possumus absque Gratia carnales vincere sensus, atque super omnem creaturam diligere Deum; quod est in lege maximum, & primum mandatum.

Explicatur ac simul probatur hæc propositio. Dum quærimus an possumus sine speciali gratia servare primum legis mandatum, *Diliges Dominum Deum tuum*, non instituitur disputatio de Amore Dei, ut comprehenditur sub communione ratione boni, sive ut animus noster fertur naturali instinctu in beatitudinem, quæ nulla esse potest præter ipsum Deum; ipse enim solus rationali creatura melior est, eamque potest satiare, atque perficere. Talis quippe amor inditus est, necessarius, naturalis, neque est materia præcepti. Similiter non disputatur, num sine gratia amare possimus Deum, ut auctor est supernaturalium donorum, fidei, justificationis, beatitudinis credentibus ac diligentibus repromissæ, atque ut est in se Trinus in Personis; quæ omnia extra dubitationem est longe antecellere viribus mentis, ac voluntatis nostræ nativis. Non est pariter quæstio an homo Auctorem suum diligere possit absque gratia amore concupiscentiæ, non propter se ipsum, sed unice propter proprium commodum atque utilitatem: quo pacto si ametur, eo utimur, & delectamur nobis ipsis, constituentes ultimum finem in creatura. Inquiritur, utrum Deus amari possit super omnia, ita ut impleatur primum naturalis legis præceptum quantum ad substantiam, & quantum ad modum, scilicet ametur

R. P. Berti Theol. Tom. III.

Deus amore benevolenti ac propter se ipsum, nec sit amoris medium, sed finis. Enimvero si Deus diligatur propter aliud, nullo modo diligitur super omnia; quoniam, ut inquit D. Bernardus de Diligendo Deo, *Quidquid propter aliud amare videaris, id plane amas, quo amoris finis protendit, non per quod tendit.* At non possumus Deum amare gratis, & propter se absque dono gratiæ ipsius. Igitur sine gratia implere non possumus primum legis naturalis præceptum.

Minorem probo SS. Doctorum auctoritate, & ratione. S. P. Augustinus in *iv. contra Julianum cap. 3. Amor Dei*, inquit, *quo pervenitur ad Deum, non est nisi à Deo Patre per Jesum Christum cum Spiritu sancto. Per hunc amorem Creatoris bene quisque utitur etiam creaturis: sine hoc amore creatoris nullus quisquam bene utitur creaturis.* Et de Grat. & lib. arb. cap. 18. *Lex autem sine gratia libera est occidens, in gratia vero Spiritus vivificans: unde est nobis charitas Dei & proximi, nisi ex ipso Deo? Nam si non ex Deo, sed ex hominibus, vicerunt Pelagiani. Si autem ex Deo, vicimus Pelagianos.* D. Bernardus in libro nuper laudato, *Difficile, imo impossibile est suis quempiam, liberive arbitrii viribus semel accepta à Deo libertate ad Deum ex toto convertere voluntatem, & non magis ad propositum retorquere, sicut scriptum est, Omnes quæ sua sunt quærent.* D. Anselmus de Concordia libert. cap. antepenultimo docet, *voluntatem post desertam iustitiam factam ancillam suæ affectionis, quæ ad commodum est.* Et S. Thomas 1. 2. q. 109. art. 3. ait: *Unde homo in statu naturæ integræ dilectionem sui ipsius referebat ad amorem Dei sicut ad finem, & similiter dilectionem omnium aliarum rerum: & ita Deum diligebat plusquam se ipsum, & super omnia. Sed in statu naturæ corruptæ homo ab hoc deficit secundum appetitum voluntatis rationalis, quæ per corruptionem naturæ sequitur bonum privatum, nisi sanetur per gratiam Dei.* Ratio autem ex dictis est manifesta. Deus enim tunc diligitur propter semetipsum, quando recte utimur creaturis, & omnia ad ipsum, non ad privata bona referuntur: ut modo dicebamus cum D. Thoma, & dicimus ab Augustino disputante contra Julianum, & lib. 1. de Doctr. Christiana cap. 4. & 22. Atqui sine gratia recte non utimur creaturis, quemadmodum constat ex dictis. Non ergo sine gratia Deum propter semetipsum diligimus.

f. Probatur positio.

K k 2

Eadem

6.
Acconfir-
matur ulte-
rius.

Eadem positio argumentationibus aliis apud Nostrates communibus corroboratur. Veniunt primo loco divinæ literæ, quæ charitatem inter præcipua dona Spiritus sancti commemorant. Ad Rom. v. 5. scribit Apostolus: *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Et prima Joannis cap. iv. *Charitas ex Deo est: unde gratiam inspirantem dilectionem frequentissime probat S. Pater.* Legito de H. P. cap. 5. & 6. Accedunt Canones Conciliorum. Milevitani can. 4. *Utrumque Dei donum est, & scire quid facere debeamus, & diligere ut faciamus.* Arausi. 2. can. 25. *Prorsus donum Dei est diligere Deum.* Et Trident. Sess. vi. can. 3. *Si quis dixerit sine præveniente Spiritus Sancti inspiratione, atque ejus adjutorio hominem credere, sperare, & diligere, sicut oportet, anathema sit.* Præclara est sententia S. P. Augustini in Epist. 107. *Liberum arbitrium ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidimus.* Quam sententiam ita esse accipiendam, ut propter originale peccatum homo contraxerit vulnus concupiscentiæ, atque opus habeat gratia Liberatoris, demonstravi de H. Calviniana cap. 3. Postremo suffragatur sententiæ nostræ ipsamet ratio. Etenim rationalis creatura diligens Deum ut auctorem naturæ super omnia, habet bonam voluntatem, qua illi caste adharet, & melior fit, quam non habens bonam voluntatem. Atqui sine charitate, quæ diffunditur in cordibus nostris per Spiritum sanctum, non potest rationalis creatura habere bonam illam voluntatem, ut disertissime demonstrat S. Pater in Duodecimo de Civit. Dei cap. 9. Igitur sine charitate, quæ in cordibus nostris per Spiritum Sanctum diffunditur, Deum auctorem naturæ diligere non possumus super omnia.

7.
Obiectio ad-
versario-
rum.

Sunt hoc loco breviter elidenda responsa Adversariorum: qui ad omnia hæcenus producta respondent: his probari duntaxat non posse hominem lapsum diligere Deum auctorem supernaturalium donorum viribus propriis, posse tamen illum diligere ut Auctorem naturæ. Atque de ipso Deo Auctore supernaturali accipienda esse verba Augustini, Conciliorum, divinæque Scripturæ inde conjiciunt, quod Augustinus funem disputationis duxerit cum Pelagianis supernaturalium gratiarum oppugnantibus; Concilia vero loquantur de illa charitate, quæ ad justificationem viam sternit. Ac propterea inquirunt consulto addidisse verba illa, *Ut oportet.*

Haud difficile est hanc responsionem pluribus titulis falsam convellere. Principio nullum in Augustino offendes vestigium, unde suadere possis, institui ab illo disputationem de Amore Dei, ut supernaturalium donorum Auctor est. Imo superat intelligentiam nostram, quod Pelagiani non plane rudes, sed acutissimi Dialectici gratiam negaverint necessariam ut animus in Auctorem supernaturalem trahatur: sed ut rationalem creaturam naturaliter rectam nullaque originaria labe inquinatam, & legem vel singulorum inculpam cordibus, vel prædicatione manifestatam putabant; ita cohærenter loquendo ad servandam legem naturalem sufficere autumabant possibilitatem naturæ, ad amplectendam servandamque legem Evangelicam donum supernæ illustrationis, quod non deesset ipsam naturalem legem servantibus. Atque hæc esse dogmata Pelagiana nemo unus in historia hujus hæresis paululum versatus inficiabitur. Quapropter dicendum est, sanctum Doctorem dum gratiam propugnat ad diligendum Deum, atque ad implenda mandata, loqui de lege etiam naturali singulis hominibus amorem Creatoris præcipiente. Atque id eo maxime; quod nullibi inveneris prædicari ab Augustino necessitatem divinæ gratiæ medicinalis, nisi ob vulnus pugnacis concupiscentiæ, & corruptionem naturæ per Christum sanandæ; non quod objectum dilectionis naturæ universæ transcendat constitutionem. Consentit autem Augustino etiam beatus Thomas. Deinde amor Dei, ut est naturæ Auctor, etsi non est supernaturalis quantum ad substantiam; est sententiæ Nostrorum supernaturalis quoad modum; propterea quod voluntas infirma magis ad bona sensibilia, quam ad summum protendat. Postremo S. Pater in lib. iv. contra Julianum cap. 3. diserte loquitur de Amore Creatoris. In libro etiam de Civit. Dei xii. disputat de Bona voluntate, quæ non ad ipsum rationalem creaturam, quæ minus est, sed ad illum qui summe est, convertitur. Ad hæc duo, Creatorem esse, & summe esse, Deo, ut est Auctor naturæ, conveniunt. Igitur si à gratia est amor Creatoris, & bona voluntas quæ non convertitur ad creaturas; à gratia est quilibet amor Dei super omnia. In Epistola autem ad Vitalem causam è vestigio afferens, cur perdidimus liberum arbitrium ad diligendum Deum, ait, *Et lex Dei atque doctrina, quamvis sancta & justa*

8.
Solvitur.

Es bona, tamen occidit, si non vivificet Spiritus, per quem fit, non ut audiendo, sed ut obediendo, neque ut lectione, sed ut dilectione teneatur. Igitur sine sub-
 ministratione Spiritus sancti nullum legis præceptum ita dilectione tenetur; ut sub-
 repente tumore superbiæ, aut exitiosa cupiditate lex non occidat.

9. Objectio ulterio-
 rior decla-
 ratur.
 Idem dicendum omnino de allatis tex-
 tibus Scripturarum, & Conciliorum de-
 finitionibus. Primo quia absolute & nul-
 la adhibita distinctione affirmant chari-
 tatem esse donum Dei Deinde Joannes in
 Epistola prima cap. 4. demonstrat esse ex
 Deo charitatem, qua diligimus nos in-
 vicem: hanc vero quantum ad objectum
 naturalem esse, nemo est qui non videat.
 Est autem Amor proximi ex Deo, quan-
 do non ad aliquam creaturam, sed ad
 Creatorem ipsum refertur, ut infra in
 solutione oppositionum demonstrobo.
 Præterea si diligatur Deus, *ut oportet*,
 omnium consensione, est donum Gratiæ,
 idque Concilia definiunt. Sed amor Dei
 ut Auctoris naturæ super omnia est amor,
 quo diligitur Deus, *ut oportet*; Ergo
 hujusmodi amor donum est gratiæ. Mi-
 nor in Augustiniana Theologia nequit in
 dubium revocari. Enimvero amor, ut
 vidimus, rectus est, atque, *ut oportet*,
 quotiescunque bene utitur creaturis,
 quotiescunque bono aliquo creato non
 fruitur. Porro si diligamus Deum tan-
 quam Creatorem universorum super
 omnia, utimur, non fruimur creaturis,
 neque ad istas quæ minus sunt, sed ad
 illud quod summe est voluntate conver-
 timur. Igitur erit hæc dilectio, *ut oportet*.
 Ad hæc: dilectione ista amatur
 Deus gratis & propter se. Quisquis autem
 negat dilectionem, qua Deus amatur
 gratis, non esse, *ut oportet*, aperte
 Augustino contradicit; ut liquet ex lib.
 1. de Doctrina Chr. c. 22. de Civ. Dei
 lib. xi. c. 25. & Ench. c. 121. nam si Deus
 ametur gratis, & per se ipsum delectet;
 amore inhæremus bono incommutabili,
 neque charitatem nostram privatum flu-
 xumque aliquod bonum relaxat. Insu-
 per canon. 3. Sess. vi. Tridentini addi-
 dit particulam *ut oportet*, ex Canone 6.
 & 25. secundi Arausiaci, atque istud
 ex nuper laudato cap. 121. Enchiridii
 ut constat ex collatione verborum. Au-
 gustinus verò eo loco Enchiridii affir-
 mat quæcunque Deus mandat, fieri
ut oportet cum referuntur ad diligendum
 Deum, & proximum propter Deum.
 Dummodo ergo diligatur Deus propter
 Deum; amabitur *ut oportet*. Demum dili-
 gitur, *ut oportet*, quotiescunque dili-
 gitur ut ipse præcipit: Si diligatur gra-

tis, propter se, & super omnia, diligi-
 tur, ut ipse præcipit: Ergo diligitur, *ut oportet*. Perperam itaque detorquent
 nonnulli has particulas ad solam dilectio-
 nem Dei donorum supernaturalium lar-
 giōris.

Quod addunt sacrosancta Concilia lo-
 qui de charitate prout ad justificationem
 æternamque vitam perducit, verissimum
 est: sed magis sententiam nostram con-
 firmat. Amor quippe quo bene utimur
 creaturis, amor quo summo bono inhæ-
 remus, quo Deum diligimus *ut oportet*,
 amor gratuitus, castus, benevolus ju-
 stificationis principium est, & ad vitam
 perducit; ut diximus præcedenti propo-
 sitione. Talem vero esse amorem Dei
 Auctoris naturæ, hætenus probatum est.
 Insuper necesse non est ad reconciliatio-
 nem obtinendam detestari peccatum,
 tanquam offensam Dei auctoris gratiarum
 supernaturalium, sed ex præscripto Con-
 ciliorum ac Patrum, imo ex Contritio-
 nis formulis probatis usu universonum fi-
 delium, perfecta est contritio si deteste-
 mur peccatum tanquam offensam Dei
 summe boni atque amabilis super omnia.
 Possumus autem ita peccatum detestari
 per amorem Dei ut Auctoris naturæ;
 quia sub hac potissimum ratione Deus
 est summum bonum, infinitum ac per-
 fectissimum. Insuper in Schola Augu-
 stini sicut peccat quisquis avertitur à
 summo bono, & convertitur ad creatu-
 ras; ita ad justificationem disponitur
 quisquis se avertit à creaturis, & con-
 vertitur ad summum bonum. At per
 amorem Dei auctoris naturæ, dummodo
 sit gratuitus & super omnia, à creaturis
 ad summum bonum convertimur. Igi-
 tur per hujusmodi amorem disponimur
 ad justificationem. Atque his Adversa-
 riorum nostrorum responsa apertissime
 revincuntur.

Video ex Recentioribus aliquos me-
 diam sententiam tenere, affirmantes pos-
 se hominem lapsum sine speciali auxilio
 diligere Deum Auctorem naturæ amore
 imperfecto & inchoato, non autem per-
 fecto & super omnia. Quæ opinio, si
 amorem imperfectum dixeris illum, per
 quem Deus rebus creatis postponitur,
 neque amor Dei dicendus est, ut præ-
 monui præclarissimā sententiā Bernardi,
 neque rectus est, sed ordinem naturæ
 pervertens, utpote rebus temporalibus
 fruens, & fluxis bonis inhærens, quem-
 admodum de avaris Deum propter num-
 mum colescentibus cap. 25. lib. xii. de C.
 D. docet Augustinus. Si vero amorem
 imperfectum dicas illum, qui positive
 nullam creaturam Deo præfert, sed ab

10.
 Ac rejicitur.

11.
 Quid dicen-
 dum de sen-
 tentia Recen-
 tiorum.

K k 3

his

his abstrahit; juxta præcedentem disputationem nostram de Operibus bonis moraliter, dicendum est hujusmodi amorem saltem in praxi non dari, cum magis animum nostrum trahat appetitus rerum sensibilium, aut humanæ gloriæ, quam bonum incommutabile, ut supra ex Augustino & Thoma probatum est.

12.
Etiam Amor
Dei inchoatus ex Deo
est.

Honoratus Tournely, qui de Grat. Ch. lib. 2. q. 4. art. 3. mediam hanc sententiam amplectitur, suis argumentationibus refutatur. In prima enim conclusione pag. 421. Ven. edit. recte scribit vitiosum ac perversum esse amorem, per quem positive aliquid Deo præferatur. Sequenti Conclus. probat hominem lapsum sine gratia non posse diligere Deum super omnia amore affectivo, auctoritate D. Thomæ superius producta ex 1. 2. q. 109. art. 3. Atqui expresse ibidem docet S. Thomas hominem propter corruptionem naturæ, nisi gratia sanetur, magis sequi bonum privatum, quam Deum. Igitur sine speciali Gratia auxilio homo lapsus bonum privatum Deo præfert; & consequenter diligit Deum amore, si non *quoad substantiam*, saltem *quoad modum* vitioso ac perverso. Probat ibidem Tournely assertionem suam ex canone 25. Synodi Arausicanæ definientis neminem per liberum arbitrium peccato primi hominis attenuatum posse diligere Deum, sicut oportet: & veritate cogente fatetur adversus Suarezium hunc Canonem esse accipiendum de Amore Dei etiam ut Auctoris naturæ, quoniam Synodus Arausicana repetit impotentiam hominis lapsi ad diligendum Deum super omnia, etiam ex infirmitate per arbitrium contracta. At Canon præfatus non distinguit inter amorem Dei inchoatum & perfectum, sed absolute pronunciat, *Propterea donum Dei est diligere Deum, & nemo habet quidquam boni, nisi illud illi datum fuerit de super.* Igitur quilibet amor Dei super omnia, etiam inchoatus & imperfectus, ex Deo est. Et quidem Semi-pelagiani ab eadem Synodo condemnati, uti pium aliquem affectum, ita fidei initium volebant ex nobis esse; ideoque declaravit hæc Synodus citato canone neminem posse, nisi gratia præveniret, *aut diligere Deum, sicut oportet, aut credere in Deum, aut operari propter Deum.* Atqui ex dono gratiæ est fides non solum perfecta, verum etiam inchoata, ut cum Augustino cap. 9. de Prædestinat. Sanctorum declarat eadem Synodus canone 5. & 6. Igitur ex dono gratiæ est charitas, & amor Dei non solum perfectus, sed etiam inchoatus.

Videatur S. Pater etiam de Gratia & lib. arb. cap. 19. ubi deplorat tenebras, & ineptias Pelagianorum, qui cum scientiam legis ex Deo esse faterentur, volebant charitatem, quæ facit ut scientia inflare non possit, esse ex nobis ipsis. Atque ne plura persequar; illius operis, cujus incrementum est à Gratia, à gratia debet esse principium, ut Deo totum tribuatur, & nemo credat se priorem dedisse inchoatam dilectionem, ut ei retribuatur perfecta. Quæ tamen omnia disputationis causa, & absque ulla in oppositam opinionem censura, dicta sint.

Quæret fortasse aliquis, an in statu puræ naturæ Deum super omnia posset homo diligere. Si statum illum arbitraris possibilem, respondebis affirmative, eoquod tam Synodus Arausicana, quam Augustinus & Doctor Angelicus videntur repetere dilectionem Dei ex gratiæ adjutorio, propterea quod liberum arbitrium granditate primi peccati attenuatum sit, & voluntas ob naturæ corruptionem magis in bona commutabilia protendat. Si vero in oppositam sententiam declines, respondebis idcirco à te statum puræ naturæ denegari, quoniam in eo statu teneretur homo ad amandum Deum super omnia, atque si hoc faceret, bonam voluntatem haberet, & ad vitam perveniret æternam. Quod dubio procul divinæ gratiæ postulat adjutorium. In hac autem hominum conditione dicendum est ob vitium naturæ pravæque inclinationem arbitrii necessarium esse gratiam medicinale sanantem vulnus concupiscentiæ; cum in statu naturæ integræ sufficeret auxilium Dei moventis. Atque hæc doctrinæ S. Thomæ videntur consentanea. Non est igitur necesse cum hac præsentis quæstione illam etiam de possibilitate puræ naturæ implicare: & huic cum Thomistis fere omnibus subscribunt Bellarminus, Vasquez, Suarez, & alii, qui alteram quæstionem oppugnant. De illa disserui in Supplemento lib. xii. eamque in præsentia, ut me pede & modulo meo dimetiar, censo prætereundam.

CONTRARIA ARGUMENTA EXPEDIUNTUR.

Objicies primo. Deuteronomii cap. xxx. v. 11. legitur: *Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi, non supra te est, nec procul positum*: & v. 14. *Juxta te est sermo valde, in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illud.* Esaiæ 44. versu ult. de Cyro legitur: *Omnem voluntatem meam complebis.* Marc. x. 19. quidam audiens commemorari à Christo præ-

13.
Quid sentiendum de homine in statu naturæ puræ.

14.
Obiectio prima.

præcepta legis ait: *Magister hæc omnia servavi à juventute mea.* Et v. 21. *Jesus intuitus dilexit eum.* Paulus etiam ad Philipp. III. v. 6. testatur se ante conversionem suam, justitiam, quæ in lege est, servasse sine querela. Possunt ergo etiam ab homine lapsa præcepta legis sine speciali gratia adimpleri.

15.
Solvitur.

Resp. falsam esse consequentiam. Nam in Deuteronomio dicitur mandatum prope & in corde, quoniam in cordibus nostris diffunditur charitas, atque ibi est fides, quæ per dilectionem operatur, inquit Augustinus q. in Deuteronomium quarta & quinquagesima. Atque hunc esse verborum Deuteronomii sensum constat ex Epist. ad Rom. cap. 10. v. 8. 9. & 10. *Sed quid dicit Scriptura? Prope est verbum in ore tuo, & in corde tuo: hoc est verbum fidei quod prædicamus. Quia si confitearis in ore tuo Dominum Jesum, & in corde tuo crederis, quod Deus illum suscitavit à mortuis, salvus eris. Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Est etiam mandatum legis prope nos, in quantum præscribit opera rationali naturæ consentanea, & quæ possunt impleri, si vitium, quod contra naturam est, sanetur per gratiam. Dicitur Cyrus omnem Dei voluntatem complexisse, quoniam per eum Populo Judæorum à captivitate revertendi, & ædificandi templum facultas data est. Fuisse enim Cyrum idololatram antequam Astyagem oppugnaret, liquet ex proximo capite, versu 4. & 5. Aut si mavis Cyro specialem gratiam fuisse collatam, est id quoque probabile ex insequenti versu 13. *Ego suscitavi eum ad justitiam, & omnes vias ejus dirigam.* In eo autem, cujus meminit Evangelista Marcus, dilexit Dominus pium percipiendi vitam æternam studium, & fidem in Christum versu 17. expressam; potuitque, cum esset Judæus genere, in ipso præcedere fides aliqua Mediatoris implicita, & gratia qua præcepta legis impleverit: licet ob immoderatum divitiarum amorem, quem ex versu 22. & 23. deprehendimus, videatur mihi legem à juventute servasse quantum ad substantiam operum, sed sine perverso rem pecuniariam Deo præferens. Ac propterea infeminatum divinitus desiderium æternæ vitæ statim venustate cupiditatis in illo emarcuit. Apostolus ad Philippen- ses scribens se conversatum sine querela secundum justitiam quæ in lege est, aut significat duntaxat se observasse instituta Majorum, & Officia à lege Moy-

sis præscripta: aut legem accipit pro illis præceptis, secundum quæ exercebantur judicia, affirmans se nunquam fuisse delatum ad judicem supplicio aut verberibus afficiendum. Quem postremum sensum maxime mihi probant ea verba, *ῥηθόμενος ἀμεμπτos, conversatus sine querela*; est enim ἀμεμπτος idem, ac sine *expostulatione judicii*. Nam quod ad modum attinet, legem fuisse transgressum serviendo ἐπιθυμίαις, & ῥηθόμενος, desiderijs & voluptatibus varijs, scribit ad Titum cap. III. vers. 3.

Secundo objicies verba Apostoli ad Rom. II. v. 14. *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt.* — Resp. i. juxta sententiam Augustini Apostolum loqui de Gentibus ad fidem conversis: quod sane scopo & verbis Apostoli undequaque cohæret. Redarguuntur enim eo loco Judæi, qui ex data sibi lege gentes ad Christum venientes aspernabantur, & in circumcisione carnis gloriantes legem frangebant. Atque adversus istos Paulus clamat versu 13. non justos esse apud Deum auditores legis, sed factores tantum justificari, causam subinde asserens, quoniam etiam Gentes, quæ legem non habent, præcepta possunt implere. & licet carne circumcisi non sint, habere possunt circumcisionem cordis in spiritu, & Judæos esse in abscondito. Tales fuerunt, inquit Chrysostomus, & Hieronymus in hunc locum, qui verum Deum in lege naturæ coluerunt, ut Melchisedech, Job, Ninivitar, Cornelius, & alii gratia Salvatoris præventi. Cum ergo Apostolus tam aperte sermonem instituat de observantia legis, per quam justificamur apud Deum, & in qua præputium justitias custodiens, legemque consummans judicabit eos, qui per literam & circumcisionem sunt prævaricatores legis; eoquod hi carne, illi autem corde circumcisi sint; manifestum est per illud *naturaliter* legem Mosaicam excludere, non gratiam, sine qua nequit haberi justificatio, & circumcisio cordis in spiritu. Rectissime itaque Augustinus Juliano hunc eundem Apostoli textum objicienti respondet lib. IV. cap. 3. n. 25. *Ideo dicuntur naturaliter quæ legis sunt facere, quia ex gentibus venerunt ad Evangelium, non ex circumcisione, cui lex data est; & propterea naturaliter, quia ut crederent ipsa in eis est per Dei gratiam correpta natura.* Et de Sp. & lit. cap. 27. num. 47. *Nec te moveat, quod naturaliter eos dixit quæ legis sunt facere. Hoc enim agit Spiritus gratiæ, ut imaginem Dei in qua naturaliter facti sumus instaur-*

16.
Obiectio secunda Solvitur.

ret

17.
Responsio
alia.

ret in nobis. Vitium quippe contra naturam est, quod utique sanat gratia.

Resp. 2. Dato quod Apostolus de infidelibus orationem instituat; hi naturaliter ea quæ sunt legis exequuntur, in quantum per originale peccatum non ita est in mente hominum detrita Dei imago, ut nulla in ea veluti lineamenta remanserint, unde merito dici possit in ipsa impietate vitæ suæ facere aliqua legis, vel sapere. Ita S. P. Augustinus prox. capite 28. num. 48. Ex his autem non sequitur huiusmodi infideles præcepta legis complere quantum *ad modum*; sed quantum *ad substantiam*, & officia virtutum, quæ sint in se ipsis inspecta rectæ rationi conformia: nec posse omnia, sed aliqua tantum facillora, ut honorare parentes, nec aliis facere quod nemo peti vellet. At hæc quantum *ad modum* pertinet, non impleri sine gratia, commonstrat eo loci Augustinus, dicens quod si discutiatur quo fine virtutes Gentilium factæ sint, *vix inveniuntur quæ iustitiæ debitam laudem defensionemve mereantur*. Nec te moveat particula illa *vix*, ut dicas aliqua saltem à Gentilibus opera rectissimo fine & inculpate juxta naturalis legis præscripta patrari. Quamquam enim nolo ego inter Scholasticos arbiter sedere, & opinionem meam præcedenti capite declaravi; obvia est responsio etiam Gentilibus aliquando gratiam adesse ad refringendos inanis gloriæ, & cupiditatis stimulos; ut demonstravi cap. 2. Prop. 14. Certe Augustinus memorato cap. 28. de Sp. & litera ab iis, qui secundum iustitiæ regulam opera exercent laudabilia non deonestata perverso fine, gratiam nequaquam excludit: sed tantummodo probat stare testamenti novi discrepantiam à veteri, quod per illud lex olim scripta in tabulis instauraretur in corde Fidelium, sive testimonium Apostoli accipiat de Gentibus; quæ venerunt ad Evangelium, sive de Infidelibus: propterea quod manet quidem adhuc in istis lex naturæ, per quam nonnunquam executioni mandant virtutum officia, sed tamen ut lex instauretur in corde, ita ut hæc virtutes bonæ sint undequaque, nec in praxi animus superbia, aut vitiosa cupiditate vincatur, ipsa lex debet in corde per novum testamentum, & per gratiam Christi inprimi iterum, & instaurari. Absolvit ergo Apostolici textus explicationem S. Pater num. 49. his verbis: *Quodlibet horum accipiat, constat gratiam Dei promissam esse testamento novo etiam per Prophetam: eandemque gratiam in eo definitam, ut scribantur leges Dei in cordibus hominum*. Qua-

propter ex memorato cap. 28. recte infertur Gentiles quandoque agere secundum iustitiæ regulam, & merito laudari, interdum quoque operari sine non malo: quod nos cap. 2. distinctis thesibus explicavimus. Verum in his Christi gratiam, & aliquam fidem non præcedere, perperam ex hoc loco quidam deducere moluntur. Imo si animadvertas sedulo, demonstratur oppositum: primo quia bene undequaque operantes vincunt naturæ vitium, quod utique sanat gratia. Deinde quia legem habent non solum in mente, sed etiam inscriptam cordi, videlicet cum bona voluntate conjunctam. Rursus quia S. P. lib. 14. contra Julianum cap. 3. num. 32. hæc Gentilium opera Gratiæ deputat. Postremo quia eodem cap. num. 25. docet opera quæque infidelium sine Christi gratia, etsi officio sint bona, & minus puniendæ iis, quæ naturalem legem transgrediuntur, habere tamen peccatum sibi conjunctum non ratione sui, sed ob intentionem operantium, qui aut terrenæ patriæ exhibent Babylonicam dilectionem, aut demonibus, vel humanæ gloriæ deserviunt. Num vero hæc duæ responsiones veræ sint & legitimæ, videbit qui Augustini testimonia non divulsa & mutilata, sed ut jacent laudatis capitibus numericque explanata, attente perleget. Hac secunda responsione solvuntur aliorum Patrum sententiæ primo aspectu contrariæ. Quotquot enim textum Apostoli de infidelibus exposuere, aut laudant in iis virtutum officia duntaxat, aut gratiam penitus non excluderunt, aut de vitio naturæ instaurandæ & sanandæ eo loci non pertractarunt. Nam & infideles exhibere honorem parentibus, reddere suum unicuique, non pejerare, aliqua huiusmodi facere nulla vituperatione, sed laude in se digna, & merito Patres scripserunt, & nullus negat Catholicorum.

Si dixeris damnatam esse Propositionem 22. Baji: *Cum Pelagio sentiunt, qui textum Apostoli ad Rom. 2. Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt; intelligunt de Gentibus fidei gratiam non habentibus*;

Respondetur primo cum Vasquez 1. 2. disp. 190. q. 109. cap. 18. num. 178. damnatam esse ob acerbicatem Censuræ: *Quis dicat*, ait doctissimus Jesuita, *damnari sententiam hujus Doctoris in eo quod ait, illud testimonium de Gentibus fidelibus intelligendum esse, cum sit sententia S. Augustini, & omnium Patrum*? Et infra, *Sensum hujus damnationis, prout à me explicatus est, contuli cum Illustrissimo Domino Cardinali Toletio, cum Sacri Palatii*

18.
Objectio tertia
Solvitur.

Palatii Concionator, & Theologus esset, anno 1586. eumque probavit, & germanum esse dixit, propriaque manu subscripsit, cujus subscriptionis exemplum apud me adhuc est. Quis autem poterat damnationis sensum melius percipere, quam Toletus missus à Gregorio XIII. Lovanium in Causa Baji, & ab ipso Pontifice circa Bullam à Lovaniensibus recipiendam plenissime instructus? Revera cum S. P. Augustinus doceat, quod etiam si Apostolicum testimonium accipiatur de infidelibus, stat adhuc discrimen inter legem, & gratiam, neque hæc interpretatio adjuvat Pelagianos conantes ex hoc loco probare in infidelibus veras esse virtutes; constat propositionem Baji insimulantem eandem interpretationem Pelagianismi esse falsissimam, atque acerbissimam. Quod tamen addit Vasquez omnes Patres explicare locum Apostoli de Gentibus fidelibus, arbitror esse falsum: & propterea articulum Baji est etiam Patribus injuriosus. At Patrum sensa non repugnare Augustino verum est, ut supra dicebamus. Resp. 2. in sensu ab Auctore intento articulum Baji non solum falsum esse, sed etiam hæreticum. Significat enim infideles sine gratia *habituali*, quam tantum Bajus admisit, & sine qua omnia opera infidelium asseruit esse peccata, non posse observare legem naturalem; cum possint optime *quoad substantiam* absque ulla gratia speciali, *quoad modum* vero cum inspiratione Spiritus sancti moveris, & nondum inhabitantis.

19. Obiectio 4ta. Ob. 3. Si nemo sine gratia posset diligere Deum tanquam auctorem naturæ, immerito damnata esset tricesima quarta propositio Baji: *Distinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet, quo Deus amatur ut auctor naturæ; & gratuiti, quo Deus amatur, ut beatificator, vana est & commentitia, & ad illudendum sacris literis, ac plurimis veterum testimoniis excogitata.* Idem asserendum est de propositione 36. *Amor naturalis, qui ex viribus naturæ exoritur, ex sola philosophia cum elatione præsumptionis humana cum injuria Crucis Christi defenditur à nonnullis Doctoribus.*

20. Refutatur. Respondetur hujusmodi propositiones rectissime fuisse proscriptas. Primo quia datur amor naturalis quo animus fertur in beatitudinem, cujus desiderium corrupta per peccatum natura non potuit amittere: atque hic amor non est à gratia, quemadmodum nec liber ea libertate, quæ sufficiat ad meritum, ut Bajus, Quenellus, & Janfenius commenti sunt, refutati de H. Calviniana cap. 2. sed est amor inditus à natura, indeliberatus, & R. P. Berti Theol. Tom. III.

necessarius. 2. Datur amor naturalis etiam deliberatus, quantum ad objectum, eoque revera diligitur Deus, ut est Auctor naturæ, neque amor iste secundum substantiam malus est, sed bonus & rectæ rationi consentaneus, licet aliquando non habeat rectitudinem finis, si Deus non diligatur propter se, gratis, & amore benevolo. 3. Etiam datur amor Dei Auctoris naturæ & bonus undequaque sine gratia Spiritus sancti inhabitantis, quam duntaxat admisit Bajus, ut constat ex articulo 62. in quo rejicit tanquam commentitiam & odiosissimam distinctionem duplicis justitiæ, alterius quæ fit per Spiritum charitatis inhabitantem, & alterius quæ fit per inspirationem Spiritus sancti nondum cor inhabitantis & in eo charitatem diffundentis. Ex qua prava doctrina sequeretur quæcunque fiunt ab homine nondum justificato vere esse peccata: quod & Bajus asseruit art. 35. ut cap. 2. dictum est. Promeruit ergo etiam articulus 34. & 36. hanc perniciosam hæreticamque doctrinam comprehendens, censoriam Ecclesiæ animadversionem.

21. Illud quoque respondere possumus prædictos articulos Baji fuisse damnatos, non ob id, quod spectat ad duplicem sint damnatæ. amorem, sed quod attinet ad nimis austeri, severique judicii libertatem. Ita Gabr. Vasquez 1. 2. disp. 195. cap. 4. num. 28. Suarez etiam Prologom. 6. de Grat. cap. 2. num. 14. fatetur plures Bajanos articulos fuisse damnatos non propter doctrinam, sed propter acerbitatem & audaciam. Quod declarasse ipsum summum Pontificem Pium V. colligitur ex iis, quæ supra diximus de Cardinali Toletio, & contestatur Vincentius Contensonius Tom. 1. lib. VIII. disp. 1. cap. 1. §. 1. In serie harum propositionum esse præsertim tricesimam quartam, ex eo constat, quod Eminentissimus Bellarminus lib. 6. de Grat. & lib. arb. cap. 7. tam intrepide sententiam nostram defendit, ut scribat: *Existimamus non posse Deum, nisi ope ejus, diligere neque ut auctorem naturæ, neque ut largitorem gratiæ & gloriæ, neque perfecte, neque imperfecte, ullo modo; atque hanc non dubitamus sententiam S. Augustini, imo & Scripturarum, & Conciliorum, quidquid aliqui minus considerate in hac parte scripserint.* Quis autem dixerit tantum viarum damnatam in Baji Propositionem aut ignorasse, aut propugnasse?

22. Objeies 4. quædam argumenta à ratione, quorum solutio ex dictis facilissima est, ideoque ea breviter proponuntur. Rejiciuntur.

L. I.

tun

tur. Est autem primum: Præcepta Decalogi sunt proportionata naturalibus viribus creaturæ rationalis; possunt ergo naturaliter adimpleri. Alterum est: Potest mens humana citra specialem gratiam Deum cognoscere, & incommutabilis justitiæ legem percipere: igitur potest voluntas Deum amare, & secundum justitiæ regulam operari. Sequitur tertium: Connaturale est homini diligere summum bonum, si illud mente percipiat. At per ideam naturaliter inditam percipimus summum bonum esse Deum. Ergo Deum diligere connaturale nobis est. Accedit quartum: Possumus naturaliter diligere creaturas; quare non Deum rebus omnibus creatis amabiliorem? Quintum est huiusmodi: Potest homo sine gratia Deum glorificare; Apostolus enim ad Rom. I. v. 21. reprehendit Gentiles Philosophos, *quia cum Deum cognovissent, non sicut Deum glorificaverunt*. Cultus autem Dei nihil aliud est, quam charitas per Augustinum Epist. 167. alias 29. Igitur si potest Deus sine gratia glorificari, potest etiam amari. Postremum esto: Potest dari amor inchoatus & imperfectus, qui nec ordinatur ad supernalem beatitudinem, nec positive Deum præferat bono alicui creato. Ad hunc amorem non requiritur gratiæ auxilium; Igitur, &c.

23.
Ac declaratur.

Respondetur ad primum, præcepta Decalogi esse naturæ rationali proportionata quantum spectat ad objecta, & ad officia præceptorum, non autem quantum attinet ad modum, & finem; idque ob ipsius naturæ corruptionem, cui appetitus laudis, aut noxia cupiditas subrepat: hoc tamen pacto etiam esse proportionata, si vitium naturæ sanetur, & Dei imago, in qua naturaliter conditi sumus instauretur per gratiam; ut de Spir. & lit. cap. 21. docuit nos Augustinus: Qui etiam de natura & Grat. cap. 48. exemplum affert lucis, quam sani oculi vident, non ægri; & cap. 49. possibilitatis ambulandi, quæ est in sanis pedibus, non in contractis; quibus exemplis demonstrat adversus Pelagium neminem posse absque adiutorio Salvatoris ita legem servare, ut vitet peccatum, quoniam corpus aggravat animam, terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem, & vitiata natura, de qua loquimur, medicum implorat, & clamat, *Sana animam meam*.

24.
Alterior responsio.

Ad secundum facilius est responsio, si dicamus nullam cognitionem sive naturalis, sive practicæ veritatis, si ab inspiratione gratiæ disjuncta est, posse animi nostrum ad pia studia inflammare.

Vel enim scientia cum interiori suavitate & charitate conjungitur, vel tantummodo veritatem ostendit non impertiendo charitatem. Si sit cognitio prioris generis, est Gratia Christi, qua agitur non solum ut facienda noverimus, verum etiam ut cognita faciamus, auctore Augustino de Gratia Ch. cap. XI. Si vero sit cognitio sine inspiratione dilectionis, inflat, non ædificat; neque ad servandam legem sufficiens est, quemadmodum commonstrat S. Pater capite præcedenti, Pauli Apostoli auctoritate & exemplo. Neque id scientiæ vitium est, sed animi, qui pressus corpore ab idea universali vertitur ad imagines temporalium specierum, easque particulari & practico iudicio præfert bono summo, atque incommutabili, ut possit dicere cum Apostolo, *Quod odi malum, hoc ago*: aut cum altero: *Video meliora proboque, deteriora sequor*. Sed vide quæ cap. 3. disserui de vitiorum origine, nec non Doctorem præclarissimum de Nat. & Gratia cap. 50. Potest tamen responderi, non esse de mente humana, & de voluntate eodem modo ratiocinandum. Nam, ut docet S. Thomas 1. 2. q. 109. art. 2. ad 3. *Magis est natura humana corrupta per peccatum quantum ad appetitum boni, quam quantum ad cognitionem veri*. Cujus rei facile est causam assignare: eo quod à voluntate peccatum proximè procedit, & in voluntate commoratur. Non enim peccat homo malum cognoscendo, sed male appetendo; neque ipsa ignorantia sine libera voluntate potest esse culpabilis. Quare recta cognitio suapte natura non infert voluntatem rectam; & fides ipsa omni cognitione naturali præstantior sine charitate nihil prodest.

De tertio argumento plura non dicam. Etenim percipimus Deum esse summum bonum noticia universali & speculatrice, non singulari & practica, ut explicatum est modo: & licet sit nobis connaturalis dilectio, non est tamen saltem naturæ corruptæ connaturalis ordo debitus dilectionis, qui est uti rebus creatis, & incommutabili bono inhaerere; *cum appetitus voluntatis rationalis sequatur in in hoc statu bonum privatum, nisi sanetur per gratiam*. Quod si dicas voluntatem rationalem naturali inclinatione ferri in summum bonum; respondeo & hanc inclinationem à contraria & vehementiori retardari; & hanc esse perfectionem rationalis naturæ, ut sit ordinata ad finem per gratiam obtinendum; & demum non repugnare inclinationem naturalem in objectum cui adhærere non potest, nisi divinitus adjuvetur, ut anima separata appe-

25.
Ad singula puncta.

appetit corporis unitionem, infirmus valetudinem, & quilibet homo perpetuam felicitatem.

Ad quantum hanc responsionem habeto. Vel sermo est de amore rerum creaturarum propter se ipsas, vel propter Deum. Si res creatæ amentur propter se ipsas, fruimur creaturis, & amor castus non est, sed exoritur à voluntate infirma, depravata, ac pronomi ad privata bona, quam ad summum & immutabile. Proinde qui ita amat non proficit, sed deficit, & exhibendo Babyloniam dilectionem aut inflatur superbia, aut cupiditate deprimitur. Quod si creaturæ amentur propter Deum, dilectio ex Deo est, neque sine gratia potest haberi; ut affirmat Joannes Evangelista, & demonstrat Augustinus de Grat. & lib. arb. cap. 18.

In quinto falsa est interpretatio eorum, qui verba Apostoli de aliquali dilectione, quæ non sit dilectio Dei super omnia, solent accipere; non enim glorificant Deum, sicut Deum, qui illum singulis creaturis non præferunt. Errant etiam qui Dei cultum in illa aliquali dilectione nituntur commonstrare ex Epistola 29. Augustini. Nam S. Doctor scribens eo loco: *Quid est pietas, nisi Dei cultus? Et unde ille colitur nisi charitate?* loquitur de servis Christi piis ac fidelibus habentibus pietatem appellatam à Græcis *εὐσεβείαν* vel expressius *θεοσεβείαν*; & de charitate, quæ est de corde puro,

conscientia bona, & fide non ficta, & quæ est legis totius plenitudo. Quamobrem non video, cur Tournely, qui in ea est sententia, neminem sine speciali auxilio gratiæ posse diligere Deum super omnia, probet ex verbis Apostoli & Augustini esse ex nobis amorem aliquem inchoatum; cum tam aperte cultum, & dilectionem super omnia uterque commendat. Est ergo verissima interpretatio, & Apostolico testimonio conformis, Gentiles philosophos Dei notitiam habentes, illum non glorificasse sicut Deum, quoniam evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum, id est magis allesti sensibilibus bonis transmutarunt veritatem Dei in mendacium, & creaturæ potius servierunt quam Creatori. Dignissimi reprehensione, quia vel habebant gratiam sufficientem ad resistendum sensuum illecebris, vel hac gratia iusto iudicio privati libere traditi sunt in desideria cordis eorum. Sed legito cap. 1. Epistolæ ad Rom. & vicissim secundum Augustini de Nat. & Grat. contra Pelagium.

Ad postremum, quoniam nolo esse longus in singulis explicandis, respondeo breviter, amorem illum inchoatum, si bono mutabili nequaquam hæreat, esse ex Christi gratia: *Nec initium ejus ex nobis, & perfectio ejus ex Deo: sed si charitas est, tota nobis ex Deo est*; inquit lib. 2. ad Bonifacium cap. 9. AUGUSTINUS.

CAPUT V.

Requiri gratiam Salvatoris ad vitandum peccatum, & tentationes vincendas.

SUMMARIUM.

1. Non possumus sine gratia vitare peccatum, aut tentationem superare.
2. Probatur ulterius.
3. Usque ad 7. Solvuntur aliquæ objectiones.

EPIGRAMMA.

Nulla anima est, quæ non mortali carne gravetur,
Nec quæ corporea conditione gemat.
Sed confirmare invalidam, & frænare rebellem
Legitimum & proprium est mentis opus dominæ.
Quæ vis naturæ ut moderamine temperet æquo,
Et subdat sceptris noxia quæque suis,
Auxilium à Domino & vires petat, ut valeat se
vincere, nec sensus incitet illa suos.
Nam nullos famulæ poterit compefcere motus,
Ni fuerit Christi semper amore potens.

I.
Non possumus sine gratia vitare peccatum aut tentationem superare.

PROP. Non possumus aut peccatum vitare, aut tentationem aliquam sine gratia vincere undeque, id est, æquo moderamine, ita ut motus sensuum compefcantur, & frænentur appetitus rebellis.
R. P. Berti Theol. Tom. III.

Sequitur hæc propositio ex dictis; nam aliquomodo nos absque gratia recte operari, & tentationem saltem levem superare, inspecta substantia operum & officio virtutum, tam verum est, quam posse
L 1 2